

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 14 mars 2023

Mål nr

B 6185-22

PARTER

Klagande

1. AA

Ombud och offentlig försvarare: Advokat CT

2. AK

Ombud och offentlig försvarare: Advokat KS

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. PLL

Ombud och målsägandebiträde: Advokat EAZ

SAKEN

Grovt sabotage mot blåljusverksamhet m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2022-09-12 i mål B 2754-22

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut på så sätt att

- påföljden för AA bestäms till fängelse i tre år och tre månader,
- påföljden för AK bestäms till fängelse i tre år,
- PLLs yrkande om skadestånd avslås (första stycket andra punkten i hovrättens domslut avseende AA och första stycket i domslutet avseende AK).

EAZ ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt PLL i Högsta domstolen med 54 955 kr. Av beloppet avser 31 734 kr arbete, 6 750 kr tidsspillan, 5 480 kr utlägg och 10 991 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

CT ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av AA i Högsta domstolen med 48 865 kr. Av beloppet avser 35 203 kr arbete, 3 375 kr tidsspillan, 514 kr utlägg och 9 773 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

KS ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av AK i Högsta domstolen med 52 759 kr. Av beloppet avser 33 948 kr arbete, 7 425 kr tidsspillan, 834 kr utlägg och 10 552 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

AA har yrkat att Högsta domstolen ska rubricera den gärning som hovrätten har rubricerat som grovt sabotage mot blåljusverksamhet som våldsamt upplopp och lämna PLLs skadeståndsyrkande i anslutning till det åtalet utan bifall. Han har även yrkat att Högsta domstolen ska bestämma påföljden till en lindrigare, i första hand icke frihetsberövande, sådan.

AK har yrkat att Högsta domstolen ska rubricera gärningen som våldsamt upplopp, lindra påföljden och avslå PLLs skadeståndsanspråk.

Riksåklagaren och PLL har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit styrkt beträffande det faktiska händelseförloppet.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. En person hade beviljats tillstånd att den 15 april 2022 anordna en allmän sammankomst i Sveaparken i Örebro. Han avsåg att bränna en koran och visa teckningar av profeten Muhammed. Föregående dag hade liknande sammankomster ägt rum i andra städer runt om i landet.
2. Inför den planerade sammankomsten hade polisen med kravallstaket och band spärrat av ett område i Sveaparken. Poliser fanns i parken för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Tillståndet för sammankomsten gällde mellan kl. 17.00 och kl. 20.00.
3. Strax efter kl. 17.00 hade människor börjat samlas i parken och det yttersta polisavspärrningsbandet bröts. Flera personer kom att närma sig de poliser som stod utanför de kravallstaket som markerade att området inte

fick beträdas av utomstående. Det började kastas stenar mot poliserna och kravallstaketet forcerades. Våldet trappades successivt upp och folksamlingen i parken växte. Såväl poliser som polisiär egendom kom att angripas, framför allt genom omfattande stenkastning men även genom slag och sparkar. Poliserna på platsen fick förstärkning från andra delar av landet.

4. Vid 19-tiden bedömde polisen att den inte kunde fullfölja sitt uppdrag i förhållande till den planerade sammankomsten. Det beslutades att den skulle ställas in och att polisen skulle retirera från platsen. Polisen lämnade platsen omkring kl. 19.30. Ett stort antal poliser var då skadade och flera polisfordon stod i brand. Den person som hade beviljats tillstånd till den allmänna sammankomsten kom aldrig att befinna sig i parken.

5. I anledning av den aktuella händelsen åtalades bl.a. AA och AK för i första hand grovt sabotage mot blåljusverksamhet och i andra hand våldsamt upplopp. AA åtalades även för våld mot tjänsteman, bestående i att han hade kastat en sten som träffat polisen PLL och orsakat honom smärta. PLL yrkade skadestånd från både AA och AK i anledning av brotten.

6. Tingsrätten dömde AA för grovt sabotage mot blåljusverksamhet och våld mot tjänsteman till fängelse i sex år. AK dömdes för grovt sabotage mot blåljusverksamhet till fängelse i fem år. Tingsrätten förpliktade dem att, solidariskt med varandra och andra, betala kränkingsersättning till PLL med 10 000 kr jämte ränta. AA förpliktades därutöver att, i anledning av våldet mot tjänsteman, betala ett medgivet skadestånd till PLL om 12 000 kr jämte ränta, varav 10 000 kr avsåg ersättning för kränkning.

7. Hovrätten har ändrat tingsrättens domslut på så sätt att AAs fängelsestraff har satts ned till fem år och sex månader. Kränkingsersättningen till PLL för det grova sabotaget mot blåljusverksamhet har höjts till 20 000 kr.

Vad målet gäller

8. Målet gäller främst hur gärningarna ska rubriceras och vilket straffvärde brotten har.

Sabotage mot blåljusverksamhet

9. I 13 kap. 5 c § brottsbalken finns bestämmelser om sabotage mot blåljusverksamhet. Där föreskrivs ansvar för den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård genom att (1) använda våld eller hot om våld mot verksamhetens personal eller mot personer som bistår verksamheten, (2) tillgripa eller skada fordon eller annat hjälpmedel som används eller ska användas i verksamheten, eller (3) vidta annan otillbörlig åtgärd. För straffansvar krävs vidare att gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet.

10. Bestämmelserna infördes mot bakgrund av att det i vissa områden hade förekommit återkommande angrepp mot polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Angreppen hade bestått i bl.a. stenkastning, skottlossning, falsklarm samt skadegörelse på och stölder ur polisbilar. Det övergripande syftet med de nya bestämmelserna angavs vara att skydda blåljusverksamheterna så att de kan fullgöra sina samhällsviktiga uppdrag. (Se prop. 2018/19:155 s. 9 ff.)

11. Regleringen omfattar angrepp på och störningar av utryckningsverksamhet och brottsbekämpande verksamhet. Med brottsbekämpande verksamhet avses polisverksamhet som syftar till att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller till att utreda eller beivra brott. Polisens verksamhet för allmän övervakning och för att upprätthålla allmän ordning, t.ex. i samband med demonstrationer, omfattas typiskt sett av bestämmelsen, eftersom verksamheten normalt har bl.a. ett brottsbekämpande syfte. (Jfr a. prop. s. 21 och 41 f.)

12. Kriminaliseringen tar sikte på angrepp mot och störningar av verksamheten som sådan. Systematiskt och terminologiskt handlar det om ett allmänfarligt sabotagebrott, vilket närmast leder tankarna till gärningar som går ut på att allvarligt rubba viktiga samhällsfunktioner. Det sagda utesluter inte att den som själv är föremål för ett ingripande kan göra sig skyldig till brottet. (Jfr a. prop. s. 22 och ”Poliskontrollen på Hässleholmen” NJA 2021 s. 457 I p. 8.)

13. Straffet är fängelse i högst fyra år. För grovt brott är straffskalan fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. Brottslighetens art är sådan att påföljden normalt bör bestämmas till fängelse även om varken straffvärdet eller tidigare brottslighet skulle motivera det (se a. prop. s. 28 och ”Polisjakten i Älvdalen” NJA 2021 s. 457 II p. 5 och 16).

14. Vid bedömningen av om en gärning är att betrakta som ett brott av normalgraden eller som ett grovt brott ska det särskilt beaktas om gärningen har framkallat fara för flera människoliv eller egendom av särskild betydelse eller annars varit av särskilt farlig art (5 c § andra stycket).

15. Som exempel på när gärningen har framkallat fara för flera människoliv anges i förarbetena att ambulanssjukvård har hindrats från att komma fram till en olycksplats i tid med fara för att människor avlider. Med egendom av särskild betydelse avses egendom av särskilt stor omfattning eller av stort ekonomiskt värde eller egendom som av annan anledning är särskilt betydelsefull, t.ex. med hänsyn till försvaret eller folkförsörjningen. Ett exempel på när ett sabotage mot blåljusverksamhet kan vara av särskilt farlig art är när en eller flera gärningsmän samtidigt angriper flera blåljusverksamheter eller stora delar av en verksamhet. (Se a. prop. s. 27 och 43.)

16. Uppräkningen av de omständigheter som kan medföra att brottet bedöms som grovt är inte uttömmande. Bedömningen ska göras utifrån alla omständigheter vid brottet. Därvid kan även bl.a. karaktären på den konkreta uppgift som hindras eller försvåras genom angreppet få betydelse.

17. Bedömningen av om ett sabotage mot blåljusverksamhet ska rubriceras som grovt, liksom bedömningen av straffvärdet, bör göras med hänsyn till de allmänna skyddsintressen som bär upp den kriminaliseringen. Angreppets påverkan – eller risken för påverkan – på sådana intressen är alltså i fokus vid bedömningen av gärningens allvar. Huruvida ett angrepp mot en blåljusverksamhet även innefattar brott mot enskilda företrädare för blåljusverksamheten, är däremot inte av samma omedelbara betydelse vid den bedömningen. Det förklaras av att det som utgångspunkt ska dömas för både brottet mot person och för sabotage mot blåljusverksamhet (se vidare p. 25). Det är alltså i första hand på det sättet som sådana inslag ska beaktas.

18. Omständigheterna i det enskilda fallet kan emellertid vara sådana att det i praktiken inte går att upprätthålla någon tydlig distinktion mellan olika delar av händelseförloppet eller mellan vilka intressen som angrips. Det måste då finnas ett utrymme för att vid bedömningen av sabotagebrottets allvar beakta även i vilken utsträckning företrädare för blåljusverksamheten har kommit till skada eller riskerat att komma till skada i samband med angreppet.

Våldsamt upplopp

19. I 16 kap. 1 § brottsbalken regleras brottet upplopp. Brottet omfattar den situationen att en folksamling stör allmän ordning genom att ådagalägga uppsåt att med förenat våld sätta sig upp mot myndighet eller eljest framtvinga eller hindra viss åtgärd. För straffbarhet krävs vidare att folksamlingen inte skingrar sig på myndighets befallning.

20. Brottet våldsamt upplopp regleras i 2 §. Paragrafen är tillämplig när en folksamling, med sådant uppsåt som anges 1 §, har gått till förenat våld mot person eller egendom. Straffbarhet förutsätter inte att någon myndighet var på plats. För anstiftare och anförare är straffet fängelse i högst tio år och för annan deltagare i folksamlingens förehavande böter eller fängelse i högst fyra år.

21. Med våld mot person avses misshandel samt mer eller mindre fullständigt betvingande av någons kroppsliga rörelsefrihet. Med våld mot egendom avses varje form av skadegörelse.

22. Det som har sagts i punkterna 17 och 18 om betydelsen av att enskilda kommer till skada i samband med ett sabotage mot blåljusverksamhet bör gälla på motsvarande sätt vid straffvärdebedömningen av ett våldsamt upplopp.

Brottslighetskonkurrens

23. När ett handlande innefattar mer än en straffbelagd gärning uppstår frågan om domstolen ska döma för ett eller för flera brott (brottslighetskonkurrens). Allt efter omständigheterna får den lösning väljas som framstår som mest följdriktig och rimlig. Ibland bör det dömas för två eller flera olika brott. I andra fall bör ett eller flera mindre allvarliga brott konsumeras av den gärning som anses vara huvudbrottet.

24. En princip som brukar upprätthållas är att det ena brottet konsumerar det andra om bestämmelserna har samma kriminalpolitiska grund. I sådana fall bör normalt det strängare straffbudet vara tillämpligt och det mindre allvarliga brottet konsumeras, men vägas in vid bedömningen av brottets allvar. (Se ”Tejpnigen” NJA 2013 s. 397 p. 16 med vidare hänvisningar.)

25. Eftersom brottet sabotage mot blåljusverksamhet har det allmänna som skyddsintresse, kan det ofta bli aktuellt att döma både för det brottet och för ett

brott mot person enligt 3 eller 4 kap. brottsbalken, exempelvis misshandel. Detsamma gäller brott enligt 17 kap., t.ex. våld eller hot mot tjänsteman, som omfattar våld och hot mot personer men vars skyddsintresse vid sidan av den enskilda personen också är samhällseliga intressen i en vidare bemärkelse. (Jfr a. prop. s. 28 och 44.)

26. Frågor om konkurrens mellan våldsamt upplopp och nämnda brottstyper i 3, 4 och 17 kap. brottsbalken ska bedömas på motsvarande sätt.

27. När det gäller förhållandet mellan sabotage mot blåljusverksamhet och våldsamt upplopp sägs i förarbetena att det i båda fallen rör sig om angrepp huvudsakligen på allmänna intressen och att det därför inte bör bli aktuellt att döma i konkurrens. Enligt förarbetena borde konkurrensfrågan i sådana fall bedömas utifrån vad som framstår som det väsentliga i händelseförloppet och vilket brott som framstår som det huvudsakliga. (Se a. prop. s. 29 och 44, jfr SOU 2018:2, s. 136 f.)

28. Uttalandena får antas i första hand ta sikte på konkurrensfrågan vid normalgraden av sabotage mot blåljusverksamhet. Med hänsyn till de stora skillnaderna i straffskalorna måste grovt sabotage mot blåljusverksamhet i de flesta fall konsumera våldsamt upplopp.

Det individuella ansvaret

Tillsammans och i samförstånd

29. Om två eller flera personer har agerat tillsammans och i samförstånd när ett brott begås, kan samtliga deltagande vara att anse som gärningsmän utan att alla eller ens någon av dem uppfyller brottsbeskrivningen. Det har inte någon avgörande betydelse vilka uppgifter var och en har haft att utföra vid brottet. (Se "Bussen i Östberga" NJA 2017 s. 531 p. 44, jfr t.ex. "Akallarånet" NJA 2006 s. 535.)

30. Också i fall när var och en av dem som deltagit i brottet uppfyller brottsbeskrivningen kan de inblandade dömas för att ha agerat tillsammans och i samförstånd. Ett exempel kan vara en gruppmisshandling där flera slår ett offer (se t.ex. NJA 1980 s. 606). Även i en sådan situation krävs att de agerat gemensamt och inte endast begår brott samtidigt och parallellt med varandra. (Jfr Petter Asp, *De osjälvständiga brottsformerna*, 2021, s. 362.)

31. Två eller flera personer kan anses agera tillsammans och i samförstånd om de följer en gemensam och i förväg upprättad brottsplan exempelvis med viss arbetsfördelning. I sådana fall kan även den som mera perifert deltar i själva det brottsliga tilltaget dömas som gärningsman (se "Akallarånet"). I rättsfallet "Sambandscentralen" NJA 2002 s. 489 dömdes åtta personer för att tillsammans och i samförstånd ha främjat våldsamma upplopp genom att systematiskt ha samlat in och vidarebefordrat uppgifter om polisens verksamhet. Det var i målet utrett att samtliga inte bara vetat om hur verksamheten var organiserad och fungerade utan även var införstådda med vad som skulle åstadkommas genom denna.

32. Två eller flera personer kan anses agera tillsammans och i samförstånd även utan att i förväg ha kommit överens om ett gemensamt agerande. Så kan tänkas vara fallet exempelvis när en person spontant ansluter till ett agerande som någon annan redan påbörjat (jfr t.ex. Petter Asp, a.a. s. 360 f. och NJA 1992 s. 474).

33. En förutsättning för att de inblandade ska dömas för att ha handlat tillsammans och i samförstånd är att de har haft uppsåt att agera gemensamt; att flera personer var för sig haft uppsåt att utföra samma straffbelagda gärning är inte tillräckligt.

34. Det är normalt inte tillräckligt att den tilltalade förstått vad de övriga skulle göra för att han eller hon ska dömas som medgärningsman; det krävs att den tilltalade också har agerat och att det skett tillsammans och i samförstånd

med de övriga (se ”Bussen i Östberga” p. 46 och 47). I rättsfallet ”Bilpassageraren” NJA 2003 s. 645 ansågs en person som följt med på en bilfärd i vetskap om att bilen var olovligt tillgripen inte kunna dömas som medgärningsman för olovligt brukande. För detta borde det enligt Högsta domstolen krävas att själva brukandet framstår som ett för de medverkande gemensamt företag eller en gemensam verksamhet.

35. När flera personer döms för att ha agerat tillsammans och i samförstånd döms de alltså för vad de gjort gemensamt. I rättsfallet ”Synnerligen grov misshandel?” NJA 2011 s. 89 dömdes två personer för grov misshandel. De hade tillsammans och i samförstånd misshandlat en person. Högsta domstolen uttalade att båda tilltalade skulle hållas ansvariga för alla de skador som målsäganden hade tillfogats, eftersom skadorna omfattades av bådass uppsåt.

36. Med hänsyn till att konstruktionen innebär att personer som agerar gemensamt och i samförstånd ansvarar för det gemensamma är det av rättssäkerhetsskäl centralt att beviskravet beträffande de omständigheter som ligger till grund för att tillämpa konstruktionen upprätthålls (jfr ”Mordet vid busshållplatsen” Högsta domstolens dom den 14 februari 2023 i mål B 5952-21 p. 15).

Våldsamt upplopp

37. Brottet våldsamt upplopp förutsätter att en folksamling gemensamt har utfört våld på en person eller egendom. Det krävs vidare att gruppen som sådan har haft visst uppsåt. Straffbestämmelsen utgår alltså från vad gruppen har gjort och vilket uppsåt den har haft. Den straffbelagda gärningen består i att anstifta, anförä eller på något annat sätt delta i folksamlingens förehavanden. I den meningen kan det sägas att alla sådana deltagare i folksamlingen bär ett ansvar för folksamlingens kollektiva agerande.

38. Vid bedömningen av straffvärdet har det dock betydelse på vilket sätt varje individ som döms för brottet har deltagit i upploppet. Detta synsätt kommer till uttryck i lagtexten på så sätt att en strängare straffskala gäller för anstiftare och anförare än för andra deltagare. Men även mellan olika anstiftare, anförare respektive andra deltagare inbördes kan det finnas skäl att göra skillnad vid bedömning av straffvärdet utifrån hur aktiva de olika individerna har varit och på vilket sätt var och en har bidragit till folksamlingens förehavanden (jfr ”Göteborgskravallerna I–III” NJA 2002 s. 198 samt NJA 2002 s. 533 I och II).

Sabotage mot blåljusverksamhet

39. Brottet sabotage mot blåljusverksamhet är konstruerat på ett annat sätt än våldsamt upplopp. Straffbestämmelsen knyter inte an till vad en grupp av personer har gjort eller vad gruppen har haft för uppsåt utan den utgår från individens gärningar och uppsåt. För att en deltagare i en folksamling, vid tillämpningen av denna straffbestämmelse, ska kunna hållas ansvarig för gärningar som har utförts av någon annan i folksamlingen måste det därför finnas grund för ett sådant ansvar i allmänna regler och principer om medverkan.

40. Det sagda innebär att den som har deltagit i ett upplopp, som bedöms utgöra sabotage mot blåljusverksamhet, som utgångspunkt inte kan hållas straffrättsligt ansvarig för alla de gärningar som begås vid detta upplopp. För ansvar krävs att han eller hon kan knytas till gärningarna som gärningsman, medgärningsman eller medverkande på annat sätt. Medgärningsmannaskap förutsätter då att den konkreta handling som läggs individen till last har utförts tillsammans och i samförstånd med andra deltagare. Så kan vara fallet även om det inte har varit fråga om något i förväg planerat eller på annat sätt organiserat samarbete. Det är tillräckligt med ett spontant gemensamt agerande, exempelvis såtillvida att flera deltagare som råkar befinna sig

i närheten av varandra hjälps åt att angripa polisen med stenkastning. (Jfr p. 29–36.)

41. Att en enskild deltagare i ett större angrepp mot en blåljusverksamhet inte kan hållas ansvarig för alla gärningar som begås vid angreppet innebär inte att folksamlingens sammantagna agerande saknar straffrättslig betydelse. Vid bedömningen av brottets allvar är sammanhanget som gärningarna begås i av stor vikt. Att kasta sten mot polisen inom ramen för ett större angrepp där många andra personer deltar och där graden av våldsutövning är hög bör t.ex. i regel ses som betydligt allvarligare än om motsvarande gärning begås utan en sådan inramning.

42. En förutsättning för att sammanhanget på beskrivet sätt ska kunna ges genomslag vid straffvärdebedömningen är att gärningsmannen har varit medveten om sammanhanget.

Kränkningersättning

43. Bestämmelserna om kränkningersättning i skadeståndslagen har ändrats den 1 juli 2022. I målet är det bestämmelserna i deras äldre lydelse som ska tillämpas (jfr ”Den delade artikeln” NJA 2022 s. 719 p. 17 och 18).

44. I den tillämpliga lydelsen av 2 kap. 3 § skadeståndslagen anges att den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ska ersätta den skada som kränkningen innebär.

45. Enligt den tillämpliga lydelsen av 5 kap. 6 § ska skadestånd med anledning av kränkning bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet. Det ska särskilt beaktas bl.a. om handlingen har varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa.

46. Vid brott som primärt riktar sig mot allmänna intressen utgår normalt inte någon kränkingsersättning. Även ett sådant brott kan emellertid i vissa fall framstå som på ett sådant sätt riktat mot en eller flera bestämda personer att det kan finnas anledning att göra undantag från denna huvudregel (se ”Sprängladdningen på skolan” NJA 1998 s. 310).

47. Skyddsintresset för straffbestämmelsen om sabotage mot blåljusverksamhet är primärt blåljusverksamheterna och inte de enskilda företrädarna för dessa verksamheter. Av detta följer att enskilda personer normalt inte har rätt till kränkingsersättning på grund av ett sådant brott. För det fall att det straffbara handlandet innefattar moment som får anses även ha varit riktade särskilt mot en eller flera företrädare för den aktuella verksamheten bör dock undantag kunna göras. Det gäller under förutsättning att samma kränkning inte har kunnat beaktas i anslutning till ett åtal för brott mot person (jfr p. 25).

48. Det som har sagts i det föregående får anses gälla på motsvarande sätt för gärningar som begås inom ramen för ett våldsamt upplopp.

Bedömningen i detta fall

Åtalet mot AA för våld mot tjänsteman

49. I enlighet med hovrättens i den delen inte överklagade dom ska AA dömas för våld mot tjänsteman.

Övriga gärningar

50. Vid bedömningen av AAs och AKs ansvar ska Högsta domstolen, i enlighet med prövningstillståndet, utgå från vad hovrätten har funnit styrkt beträffande det faktiska händelseförloppet.

51. Beträffande AA har hovrätten funnit det utrett att han befann sig på platsen och ingick i folksamlingen under hela händelseförloppet. Vidare har hovrätten ansett det som i gärningsbeskrivningen anges specifikt beträffande

honom bevisat, dvs. att han har kastat stenar mot polismän, sparkat på en polisbuss, kastat föremål och sten mot polisbuss, stått på taket på en polisbuss och dessförinnan varit inne i polisbussen samt flyttat på kravallstaket och uppträtt aggressivt mot polismän. Därutöver har hovrätten instämt i tingsrättens bedömning angående vad som i övrigt kan iakttas avseende hans agerande på de filmsekvenser som förevisats, bl.a. att han applåderat när kravallstaket välts och att han genom gester stöttat folkmassan i dess agerande.

52. Också beträffande AK har hovrätten funnit det utrett att han befann sig på platsen och ingick i folksamlingen under hela händelseförloppet. Hovrätten har vidare ansett det bevisat att han, på sätt som anges specifikt beträffande honom i gärningsbeskrivningen, har kastat stenar mot polismän och polisfordon, slagit på polisfordon, uppträtt aggressivt mot polismän, filmat delar av händelseförloppet samt maskerat sig. Därutöver har hovrätten instämt i tingsrättens bedömning angående vad som i övrigt kan iakttas avseende hans agerande på de filmsekvenser som förevisats, bl.a. att han deltar i folkmassans avancemang framåt mot polisen och att han varit med och samlat ihop elsparkcyklar som placerats ut på en mindre väg för att uppenbarligen hindra poliserna från att färdas på denna.

Tillsammans och i samförstånd?

53. För bedömningen av brottet sabotage mot blåljusverksamhet är det av betydelse i vilken utsträckning det åtalade händelseförloppet har begåtts tillsammans och i samförstånd (jfr p. 39 och 40). Riksåklagaren har gjort gällande att AA och AK har begått de åtalade gärningarna tillsammans och i samförstånd med varandra, vissa andra utpekade personer och ett flertal okända gärningsmän. Det innebär att de båda personligen skulle ha straffrättsligt ansvar för samtliga angivna gärningar som utförts i parken under den aktuella tidsperioden. I gärningsbeskrivningen ingår också gärningar som inte kan knytas till någon enskild person och skador som orsakats av andra än AA och AK. Där nämns bland annat att polishundar har skadats samt att

fordon har avtvingats polisen eller satts i brand. Det anges också vilka skador på person och egendom som upploppet i dess helhet har lett till. Tingsrätten och hovrätten har ansett att samtliga i folkmassan som deltagit i angreppet har agerat tillsammans och i samförstånd med varandra.

54. Det finns inte stöd för påståendet att samtliga som deltagit i oroligheterna har agerat tillsammans och i samförstånd med varandra. I målet finns inte heller någon närmare utredning om i vilken utsträckning och på vilket sätt AA och AK har varit delaktiga i de delar av händelseförloppet som i gärningsbeskrivningen inte specifikt kopplas till dem. Det som hovrätten, enligt vad som har antecknats i domen, har funnit utrett beträffande deras agerande kan inte anses innefatta att de har medverkat i dessa delar på ett sådant sätt som kan grunda straffrättsligt ansvar (jfr p. 39 och 40).

55. Vid prövningen av åtalet för grovt sabotage mot blåljusverksamhet ska AA och AK därför hållas ansvariga enbart för de delar av gärningsbeskrivningen som konkret kopplas till deras agerande.

Våldsamt upplopp eller sabotage mot blåljusverksamhet?

56. Den folksamling som AA och AK ingick i störde allmän ordning och gick, med uppsåt att sätta sig upp mot polisen, till förenat våld mot person och egendom. Händelseförloppet uppfyller rekvisiten för våldsamt upplopp. AA och AK deltog i upploppet men har inte varit anstiftare eller anförare.

57. Det angrepp mot polisen som AA och AK utfört har varit ägnat att allvarligt försvåra eller hindra polisens verksamhet, som vid tillfället gick ut på att se till att en planerad allmän sammankomst kunde genomföras. Polisens uppdrag på platsen hörde till den brottsbekämpande verksamheten (jfr p. 11). Därmed uppfyller AAs och AKs gärningar även rekvisiten för sabotage mot blåljusverksamhet.

58. Bedömningen av om en gärning är att betrakta som ett sabotage mot blåljusverksamhet av normalgraden eller ett grovt brott ska göras utifrån alla omständigheter vid brottet. Det ska särskilt beaktas om gärningen framkallat fara för flera människoliv eller egendom av särskild betydelse eller annars varit av särskilt farlig art (jfr p. 14).

59. Även om det våld som har riktats mot polisen inom ramen för angreppet har varit betydande och de materiella skadorna har varit stora är det i målet inte utrett att gärningarna har framkallat fara för flera människoliv eller egendom av sådan särskild betydelse som avses i bestämmelsen. Det finns dock flera andra omständigheter som gör att det finns anledning att se allvarligt på AAs och AKs brott. Av betydelse är då inte bara de konkreta gärningar som de själva döms för utan även hur angreppet mot polisen som helhet gestaltade sig och vad de hade för insikt om detta (jfr p. 41 och 42).

60. AA och AK har båda deltagit aktivt och under hela den tid som angreppet pågick, bl.a. genom att upprepade gånger kasta stenar mot poliser. Deras gärningar har vidtagits inom ramen för ett omfattande och allvarligt angrepp. Det har varit fråga om en stor folksamling som har gått till ett hänsynslöst angrepp mot poliser, polishundar och polisfordon. Graden av våldsanvändning har varit hög och angreppet har pågått under mer än två timmar. Det finns också skäl att se särskilt allvarligt på det förhållandet att angreppet riktade sig mot polisens arbete med att möjliggöra genomförandet av en grundlagsskyddad allmän sammankomst.

61. Det är utrett att AA och AK, i vart fall i stora drag, har varit medvetna om omfattningen och karaktären på det angrepp mot polisen som de deltog i.

62. Sammantaget bör AAs och AKs gärningar bedömas som grovt sabotage mot blåljusverksamhet.

63. De ska därför dömas för grovt sabotage mot blåljusverksamhet och inte våldsamt upplopp (jfr p. 28).

Påföljd

64. För grovt sabotage mot blåljusverksamhet är straffskalan fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid. Någon annan påföljd än fängelse kan inte komma i fråga i detta fall.

65. De omständigheter som har motiverat att gärningarna rubriceras som grovt sabotage mot blåljusverksamhet kan inte anses ha beaktats fullt ut inom ramen för brottets rubricering. Fängelsestraffets längd bör därför ligga en bit över minimistraffet för grovt sabotage mot blåljusverksamhet. Med hänsyn främst till att AA och AK ska dömas enbart för de delar av gärningsbeskrivningen som konkret kopplas till deras agerande (se p. 54 och 55) är det samlade straffvärdet emellertid inte så högt som hovrätten har funnit. Straffvärdet får för vardera av dem anses uppgå till tre års fängelse.

66. Det ytterligare brott som AA döms för, våld mot tjänsteman, medför att fängelsestraffets sammanlagda längd för honom bör bestämmas till tre år och tre månader.

Skadestånd

67. I linje med vad som tidigare har konstaterats beträffande det straffrättsliga ansvaret kan AA och AK inte hållas skadeståndsrättsligt ansvariga för de skador som upploppet i dess helhet har lett till. Och utöver den stenkastning som AA har dömts för såsom våld mot tjänsteman och som han har förpliktats att utge skadestånd för i anslutning till den åtalpunkten visar inte utredningen att någon av de gärningar som han eller AK döms för har varit riktade särskilt mot PLL.

68. Det finns därmed inte skäl att göra avsteg från utgångspunkten att brott som riktas mot allmänna intressen inte ger rätt till kränkingsersättning (jfr p. 47). Att situationen som helhet uppenbart har varit djupt obehaglig och skrämmande för PLL, liksom för andra poliser som var på plats, ändrar inte på detta.

69. PLLs yrkande om kränkingsersättning i nu aktuella delar ska därför lämnas utan bifall.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund, Malin Bonthron, Johan Danelius (referent) och Jonas Malmberg
Föredragande har varit justitiesekreteraren Maria Schöllin